

Jurisprudența obligatorie pentru aplicarea Codului penal

- deciziile Curții Constituționale
- hotărârile prealabile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție privind dezlegarea unor chestiuni de drept
  - recursurile în interesul legii

Ediția a 2-a, actualizată la data de
20 ianuarie 2020

6. Prescripția răspunderii penale. Întreruperea cursului termenului prin îndeplinirea „oricărui act de procedură în cauză”

CP, art. 155 alin. (1)

Soluția legislativă din cuprinsul dispozițiilor art. 155 alin. (1) CP, care prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea „oricărui act de procedură în cauză”, este neconstituțională, prevederile criticate fiind lipsite de previzibilitate și, totodată, contrare principiului legalității incriminării, întrucât sintagma „oricărui act de procedură” are în vedere și acte ce nu sunt comunicate suspectului sau inculpatului, nepermițându-i acestuia să cunoască aspectul întreruperii cursului prescripției și al începerii unui nou termen de prescripție a răspunderii sale penale.

C.C.R., dec. nr. 297 din 26 aprilie 2018, M. Of. nr. 518 din 25 iunie 2018

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. (1) CP, excepție ridicată de C.S. și N.M.S. în dosarul nr. 2.635/111/2014 al Curții de Apel Oradea, Secția penală și pentru cauze cu minori, care formează obiectul dosarului Curții Constituționale nr. 1.162D/2017. (...)

3. Prin încheierea din 16 martie 2017, pronunțată în dosarul nr. 2.635/111/2014, **Curtea de Apel Oradea, Secția penală și pentru cauze cu minori, a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 155 alin. (1) CP**, excepție invocată de C.S. și N.M.S. într-o cauză având ca obiect stabilirea vinovăției autorilor excepției sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de tâlhărie calificată, lipsire de libertate în mod ilegal, înșelăciune și, respectiv, complicitate la tâlhărie calificată, cauză în care a fost invocată excepția prescripției răspunderii penale.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** se susține că sintagma „*orice act de procedură*” este lipsită de claritate, precizie și previzibilitate, motiv pentru care aceasta încalcă dispozițiile art. 1 alin. (5) din Constituție. Se arată că, potrivit doctrinei, actele de procedură sunt împărțite în acte procedurale și acte procesuale, distincție ce presupune un regim juridic diferit al acestor acte și consecințe juridice diferite. Se susține că actele procedurale sunt efectuate pe baza unor acte procesuale, anterioare celor dintâi, actul procedural fiind un mijloc prin care este adus la îndeplinire actul procesual; or, legiuitorul nu putea să confere valoare juridică actelor procedurale, în detrimentul celor procesuale. Se susține, de asemenea, că sintagma criticată oferă organelor judiciare numeroase pârghii, unele lipsite de substanță juridică, pentru a proceda la întreruperea cursului prescripției răspunderii penale. Este dată ca exemplu emiterea unei ordonanțe de declinare a competenței unui organ de urmărire penală în favoarea unui alt organ de urmărire penală, considerată, în cauza în care a fost invocată prezenta excepție de neconstituționalitate, act de procedură întreruptiv al prescripției răspunderii penale, cu toate că nu dă o reală eficiență principiului aflării adevărului. Se susține că astfel de acte de procedură, care au un caracter pur tehnic și care nu influențează calitatea făptuitorului și fundamentul acuzației, nu trebuie incluse în categoria actelor care întrerup cursul prescripției răspunderii penale. Se arată că sintagma „*orice act de procedură*” nu trebuie să creeze posibilitatea unei conduite abuzive a organelor de urmărire penală, contrară principiului aflării adevărului. Totodată, se susține că în măsura în care instituția prescripției răspunderii penale este privită ca o formă de sancționare a pasivității organelor statului, acestea sunt interesate să emită acte de procedură care nu au o justificare concretă și care sunt dispensabile și inoportune, într-o manieră abuzivă și superficială, aspect ce este în total dezacord cu rațiunea existenței instituției prescripției răspunderii penale și cu principiul egalității armelor, ca standard al dreptului la un proces echitabil, dar și cu nevoia exercitării urmăririi penale cu profesionalism. Pentru aceste motive, se susține încălcarea, prin textul criticat, a prevederilor art. 6 din Convenție. Se arată, totodată, că vechea reglementare a instituției prescripției răspunderii penale, care prevedea comunicarea actelor de procedură întreruptive învinutului sau inculpatului, era de natură a

respecta drepturile fundamentale invocate în prezenta cauză. Se face trimitere la doctrina de drept penal care apreciază că, deși legea nu prevede *expressis verbis*, actele de procedură care au ca efect întreruperea cursului prescripției răspunderii penale trebuie comunicate suspectului sau inculpatului.

5. **Curtea de Apel Oradea, Secția penală și pentru cauze cu minori**, opinează că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Se arată că, într-adevăr, Codul penal în vigoare, spre deosebire de Codul penal din 1969, nu mai prevede că actul de procedură efectuat trebuie să fie comunicat învinutului sau inculpatului, pentru a produce efectul de întrerupere a prescripției răspunderii penale, potrivit art. 155 alin. (1) CP, și că, în toate dosarele instrumentate ajunse aproape de data împlinirii termenului de prescripție a răspunderii penale, ar putea fi efectuate, formal, acte de procedură, în scopul împiedicării producerii efectului reglementat prin textul criticat, însă această manieră de reglementare are la bază nevoia de identificare și tragere la răspundere penală a celor vinovați de săvârșirea unor fapte de natură penală, care se sustrag, pentru perioade lungi de timp, de la urmărirea penală. Se susține că legiuitorul are competența ca, în timp, să își modifice modalitatea de interpretare și aplicare a anumitor instituții, fără ca, prin aceasta, să creeze discriminare între persoanele urmărite penal și judecate, potrivit unor reglementări penale diferite. (...)

7. **Guvernul** apreciază că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Se susține că dispozițiile art. 155 alin. (1) CP îndeplinesc cerințele de claritate, precizie și previzibilitate a legii și că acestea nu contravin prevederilor constituționale și convenționale invocate în prezenta cauză. Se face trimitere la jurisprudența Curții Constituționale și a Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la standardele de calitate a legii. Sunt invocate, în acest sens, Deciziile Curții Constituționale nr. 903 din 6 iulie 2010, nr. 743 din 2 iunie 2011, nr. 1 din 11 ianuarie 2012, nr. 92 din 3 martie 2015 și nr. 146 din 12 martie 2015, precum și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului din 15 noiembrie 1996, 25 noiembrie 1996, 4 mai 2000 și 9 noiembrie 2006, pronunțate în cauzele *Cantoni c. Franței*, parag. 29, *Wingrove c. Regatului Unit*, parag. 40, *Rotaru c. României*, parag. 55 și *Leempoel & S.A. Ed. Ciné Revue c. Belgiei*, parag. 59.

8. **Avocatul Poporului** apreciază că dispozițiile art. 155 alin. (1) CP sunt constituționale. Se susține că textul criticat se aplică, în mod egal, tuturor persoanelor aflate în situația prevăzută prin ipoteza normei juridice criticate și că faptul întreruperii cursului răspunderii penale prin orice act de procedură efectuat în cauză nu încalcă dreptul la apărare al persoanelor care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală. Cu privire la sintagma „*acte de procedură*”, se apreciază că aceasta este clară, precisă și previzibilă, respectând exigențele impuse prin dispozițiile art. 1 alin. (5) din Constituție.

9. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate. (...)

11. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl constituie dispozițiile art. 155 alin. (1) CP, care au următorul cuprins: „*Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză*”.

12. Se susține că textul criticat contravine prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (5) cu privire la calitatea legii, art. 11 alin. (1) referitoare la dreptul internațional și dreptul intern, art. 16 cu privire la principiul egalității, art. 20 referitoare la tratatele internaționale privind drepturile omului, art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil, precum și prevederilor art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitoare la dreptul la un proces echitabil.

13. **Examinând excepția de neconstituționalitate**, Curtea reține că, prin **Decizia nr. 443 din 22 iunie 2017**, publicată în M. Of. nr. 839 din 24 octombrie 2017, a constatat că răspunderea penală este o formă a răspunderii juridice angajată ca urmare a încălcării unei dispoziții de drept penal, fapt ce dă naștere unui raport juridic de constrângere, născut ca efect al săvârșirii infracțiunii, raport ce are ca părți statul, pe de o parte, și persoana care săvârșește infracțiunea, pe de altă parte. Conținutul raportului juridic penal de constrângere este format din dreptul statului de a trage la răspundere persoana care a săvârșit infracțiunea, prin aplicarea sancțiunii

corespunzătoare, prevăzute de legea penală, și din obligația persoanei în cauză de a executa sancțiunea aplicată.

14. Prin aceeași decizie, Curtea a reținut că dintre principiile care guvernează răspunderea penală prezintă relevanță din perspectiva prezentei analize principiul legalității incriminării și a pedepsei, prevăzută la art. 23 alin. (12) din Constituție și art. 1 CP, potrivit căruia faptele care constituie infracțiuni și pedepsele aplicabile în cazul săvârșirii lor sunt prevăzute prin legea penală. Același principiu se regăsește, indirect, și la art. 15 alin. (2) CP, conform căruia infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale. Principiul legalității răspunderii penale este completat cu principiul caracterului personal al acesteia, conform căruia răspunderea penală poate fi angajată numai cu privire la persoana care a săvârșit o infracțiune și la participanții la comiterea acesteia. În fine, un alt principiu aplicabil răspunderii penale este cel al prescriptibilității răspunderii penale. Potrivit acestuia din urmă, dreptul statului de a trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni se stinge, dacă acesta nu este exercitat într-un anumit interval de timp. *Prescripția răspunderii penale are la bază ideea că, pentru a-și atinge scopul, acela al realizării ordinii de drept, răspunderea penală trebuie să intervină prompt, cât mai aproape de momentul săvârșirii infracțiunii*, întrucât doar în acest fel poate fi realizată prevenția generală și cea specială și poate fi creat, pe de o parte, sentimentul de securitate a valorilor sociale ocrotite, iar, pe de altă parte, încrederea în autoritatea legii. *Cu cât răspunderea penală este angajată mai târziu față de data săvârșirii infracțiunii, cu atât eficiența ei scade, rezonanța socială a săvârșirii infracțiunii se diminuează*, iar stabilirea răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunii nu mai apare ca necesară, deoarece urmările acesteia ar fi putut fi înlăturate sau șterse. Totodată, în intervalul de timp scurs de la săvârșirea infracțiunii, autorul acesteia, sub presiunea amenințării răspunderii penale, se poate îndrepta, fără a mai fi necesară aplicarea unei pedepse.

15. Prin urmare, Curtea a constatat că, pentru a nu lăsa nesoluționate *sine die* raporturi juridice de conflict, legiuitorul a reglementat prescripția răspunderii penale drept cauză de înlăturare a răspunderii penale Prescripția răspunderii penale este reglementată la art. 153-156 CP. Așa fiind, prescripția răspunderii penale constă în stingerea raportului juridic penal de conflict și, prin aceasta, în stingerea dreptului statului de a trage la răspundere penală persoana care săvârșește o infracțiune, după trecerea unui anumit interval de timp de la data comiterii acesteia, respectiv după scurgerea termenului de prescripție. În acest sens, termenele de prescripție sunt reglementate la art. 154 CP, în funcție de natura și gravitatea pedepselor prevăzute de lege pentru infracțiunile în cazul cărora se aplică.

16. De asemenea, **Curtea a reținut că, pentru a avea ca efect înlăturarea răspunderii penale, termenul de prescripție trebuie să curgă fără intervenția vreunui act de natură a readuce în conștiința publică fapta comisă. Altfel spus, orice activitate ce are ca efect readucerea în atenția societății a faptului săvârșirii infracțiunii întrerupe cursul prescripției și amână producerea efectelor sale.** În acest sens, art. 155 alin. (1) CP prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, iar, conform dispozițiilor alin. (2) al aceluiași art. 155, după fiecare întrerupere începe să curgă un nou termen de prescripție.

17. Tot prin Decizia nr. 443 din 22 iunie 2017, Curtea a mai reținut că termenul de prescripție reprezintă intervalul de timp în care organele judiciare își pot exercita dreptul de a trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni și de a aplica pedepse pentru faptele comise. Prin urmare, împlinirea acestui termen are ca efect decăderea organelor judiciare din dreptul anterior menționat.

18. În acest context, **autorii prezentei excepții de neconstituționalitate ridică problema actelor prin care poate fi întrerupt cursul prescripției răspunderii penale, susținând că nu orice act de procedură ar trebui să aibă efectul anterior menționat.** În acest sens, se face trimitere la **soluția legislativă reglementată la art. 123 CP 1969, conform căreia cursul termenului prescripției era întrerupt prin îndeplinirea oricărui act care, potrivit legii, trebuia comunicat învinutului sau inculpatului** în desfășurarea procesului penal.

19. Într-adevăr, spre deosebire de reglementarea anterioară, care prevedea întreruperea cursului termenului de prescripție doar ca efect al realizării unor acte procedurale ce se comunicau, potrivit legii, învinutului sau inculpatului, **dispozițiile art. 155 alin. (1) CP în vigoare prevăd întreruperea cursului termenului de prescripție a răspunderii penale cu ocazia realizării oricărui act de procedură, indiferent de natura acestuia.**

20. Curtea acceptă că actele efectuate pe parcursul procesului penal de către organele judiciare pot fi clasificate în acte procesuale și acte procedurale. Conform acestei clasificări, actele procesuale sunt instrumentele juridice prin care subiecții procesuali își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile prevăzute de lege, iar actele procedurale sunt activitățile prin care sunt aduse la îndeplinire actele procesuale, ori prin care se constată efectuarea și se consemnează conținutul unui act sau al unei măsuri procesuale ori al unui alt act procedural. Prin urmare, actele procedurale presupun preexistența actelor procesuale corespunzătoare. Cu titlu exemplificativ, procesul-verbal de percheziție este întocmit în urma efectuării percheziției, consemnarea declarațiilor unui martor presupune audierea prealabilă a acestuia, iar întocmirea unei minute are loc în urma desfășurării ședinței de judecată. Astfel, procesul penal presupune o succesiune de activități, desfășurate de participanții la acesta, prin care acești participanți își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile, prevăzute în Codul de procedură penală, toate actele procesuale și procedurale emise de acestea concurând la soluționarea cauzelor penale. Dintre acestea, legea prevede comunicarea acelor acte de procedură care vizează, în mod direct, drepturile și interesele procesuale ale participanților la procesul penal.

21. Astfel, legiuitorul a extins sfera cauzelor de întrerupere a termenului prescripției, cu consecința restrângerii incidenței acestei instituții. Așa fiind, emiterea unor acte de procedură, precum citațiile adresate unor participanți la procesul penal, diferitele procese-verbale încheiate de organele de urmărire penală sau ordonanțele de declinare a competenței organului de urmărire penală (ca în prezenta cauză), acte care nu trebuie comunicate suspectului/inculpatului, produce efectul prevăzut la art. 155 CP.

22. Distinct de cele reținute de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 443 din 22 iunie 2017, mai sus invocată, **instituția prescripției răspunderii penale se impune a fi analizată dintr-o dublă perspectivă**, întrucât aceasta instituie, pe de o parte, *un termen de decădere a organelor judiciare din dreptul de a trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni, iar, pe de altă parte, un termen, apreciat de legiuitor ca fiind suficient de mare, pentru ca societatea să uite faptele de natură penală săvârșite și efectele acestora, ca urmare a diminuării treptate a impactului lor asupra relațiilor sociale.* Astfel, prescripția răspunderii penale este, din punctul de vedere al naturii sale juridice, o cauză de stingere a răspunderii penale și, prin urmare, a acțiunii de tragere la răspundere penală, cauză determinată și justificată de efectele trecerii timpului asupra nevoii societății de tragere la răspundere penală. Aceasta, întrucât, după trecerea unui anumit interval de timp, de la momentul săvârșirii infracțiunii, aplicarea unei pedepse penale nu mai contribuie la realizarea scopului legii penale, nemaieexistând necesitatea social-politică ce determină mecanismul juridic al angajării răspunderii penale.

23. Așa fiind, analiza dispozițiilor legale ce reglementează **întreruperea cursului termenului de prescripție** a răspunderii penale trebuie făcută din aceeași dublă perspectivă, ea **reprezentând**, pe de o parte, o soluție juridică de repunere a organelor judiciare într-un nou termen, integral, de prescripție, în care își poate exercita rolul activ, conferit de dispozițiile art. 5 CPP, de stabilire a adevărului, în cauzele penale, pe baza probelor administrate, iar, pe de altă parte, **o manieră prin care societatea, prin intermediul organelor statului, aduce la cunoștința suspectului sau a inculpatului că fapta de natură penală pe care a săvârșit-o nu și-a pierdut rezonanța socială avută în momentul comiterii sale.**

24. Prin prisma acestui ultim aspect, întreruperea cursului termenului de prescripție a răspunderii penale **devine eficientă**, producându-și efectele, într-o manieră completă, **doar în condițiile existenței unor pârghii legale de încunoștințare a persoanei în cauză cu privire la începerea unui nou termen de prescripție.** Or, o astfel de procedură de aducere la cunoștință poate consta tocmai în comunicarea acelor acte efectuate în cauză, ce au ca efect curgerea unui nou termen de prescripție a răspunderii penale.

25. Mai mult, prin Decizia nr. 1.092 din 18 decembrie 2012, Curtea a statuat că prescripția aparține dreptului penal material, și nu dreptului procesual penal, și că, așa fiind, prescripția este o cauză de înlăturare a răspunderii penale. Prin aceeași decizie, Curtea a reținut că, înlăturându-se răspunderea penală, se înlătură și acțiunea penală, dar acesta este un efect derivat, de ordin procesual, ce decurge din primul efect, din înlăturarea răspunderii penale, efect de ordin material. Prin urmare, Curtea a conchis că prescripția răspunderii penale apare ca o cauză de înlăturare a răspunderii penale și, pe cale de consecință, ca o cauză de înlăturare sau de neaplicare a pedepsei, cauză care face să înceteze dreptul de a trage la răspundere penală și obligația corespunzătoare.

26. Având în vedere jurisprudența mai sus invocată, Curtea constată că legea penală, în ansamblul ei, este supusă atât exigențelor calității legii, impuse prin dispozițiile constituționale ale art. 1 alin. (5), cât și celor ale principiului legalității incriminării și a pedepsei, astfel cum acesta este reglementat la art. 23 alin. (12) din Constituție. Dispozițiile constituționale anterior menționate impun nu doar reglementarea clară, precisă și previzibilă a faptelor care constituie infracțiuni, ci și a condițiilor în care o persoană poate fi trasă la răspundere penală pentru săvârșirea acestora. Or, din ansamblul reglementărilor ce au ca scop megajarea răspunderii penale face parte și instituția prescripției răspunderii penale al cărei mecanism juridic este supus aceluiași cerințe ale principiului legalității și ale standardelor de calitate a legii, inclusiv sub aspectul, mai sus analizat, al mecanismelor juridice prin care suspectul sau inculpatul este informat cu privire la persistența în timp a efectelor sociale ale faptelor de natură penală pe care le-a săvârșit.

27. Pentru acest motiv, termenele de prescripție sunt prevăzute în cuprinsul Părții generale a Codului penal. În acest sens, dispozițiile art. 154 CP în vigoare prevăd termene de prescripție a răspunderii penale, stabilite de legiuitor prin raportare la gravitatea faptelor incriminate și, în consecință, la limitele speciale ale pedepselor penale prevăzute pentru infracțiunile reglementate. Cum prescripția răspunderii penale este o instituție de drept penal substanțial care are la bază trecerea timpului, dispozițiile legale ce reglementează termenele de prescripție a răspunderii penale și modalitatea de aplicare a acestora au o importanță considerabilă, atât pentru activitatea organelor judiciare ale statului, cât și pentru persoanele care săvârșesc infracțiuni.

28. Având în vedere aceste considerente, *se impune a fi garantat caracterul previzibil al efectelor dispozițiilor art. 155 alin. (1) CP asupra persoanei care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, inclusiv prin asigurarea posibilității acesteia de a cunoaște aspectul intervenirii întreruperii cursului prescripției răspunderii penale și al începerii cursului unui nou termen de prescripție. De altfel, data efectuării unui act de procedură ce produce efectul anterior menționat este și data de la care începe să curgă și poate fi calculat noul termen de prescripție. **A accepta soluția contrară înseamnă a crea, cu ocazia efectuării unor acte procedurale care nu sunt comunicate suspectului sau inculpatului și care au ca efect întreruperea cursului prescripției răspunderii penale, pentru persoana în cauză o stare de incertitudine perpetuă**, dată de imposibilitatea unei aprecieri rezonabile a intervalului de timp în care poate fi trasă la răspundere penală pentru faptele comise, incertitudine ce poate dura până la împlinirea termenului prescripției speciale, prevăzut la art. 155 alin. (4) CP.*

29. Or, conform jurisprudenței Curții Constituționale, o dispoziție legală trebuie să fie precisă, neechivocă și să instituie norme clare, previzibile și accesibile a căror aplicare să nu permită arbitriul sau abuzul, iar norma juridică trebuie să reglementeze în mod unitar și uniform și să stabilească cerințe minimale aplicabile tuturor destinatarilor săi (a se vedea Decizia nr. 637 din 13 octombrie 2015, publicată în M. Of. nr. 906 din 8 decembrie 2015, paragraf. 34).

30. Prin raportare la jurisprudența mai sus analizată, Curtea constată că dispozițiile art. 155 alin. (1) CP instituie o soluție legislativă de natură a crea persoanei care are calitatea de suspect sau de inculpat o situație juridică incertă referitoare la condițiile tragerii sale la răspundere penală pentru faptele săvârșite.

31. Pentru aceste motive, Curtea reține că prevederile art. 155 alin. (1) CP sunt lipsite de previzibilitate și, totodată, contrare principiului legalității incriminării, întrucât sintagma „*oricărui act de procedură*” din cuprinsul acestora are în vedere și acte ce nu sunt comunicate suspectului

sau inculpatului, nepermițându-i acestuia să cunoască aspectul întreruperii cursului prescripției și al începerii unui nou termen de prescripție a răspunderii sale penale.

32. Mai mult, Codul penal în vigoare modifică sfera de aplicare a instituției răspunderii penale, în favoarea unui regim juridic mult mai permisiv al organelor judiciare, nu doar prin reglementarea regulii conform căreia orice act de procedură îndeplinit în cauză are ca efect întreruperea cursului termenului de prescripție a răspunderii penale, ci și prin **majorarea termenului prescripției speciale**, conform art. 155 alin. (4) CP, la **dublul termenului de prescripție prevăzut pentru fiecare categorie de infracțiuni**, comparativ cu dispozițiile art. 124 CP 1969, care prevedeau împlinirea termenului prescripției speciale dacă termenul de prescripție era depășit cu încă jumătate.

33. Problema juridică invocată de autorii excepției de neconstituționalitate a făcut obiectul activității de legiferare și al controlului de constituționalitate și de legalitate și în alte state europene. Astfel, în țări precum **Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Italia, Malta, Olanda, Portugalia, Slovacia și Spania**, întreruperea cursului prescripției răspunderii penale se realizează prin acte procesuale care sunt comunicate suspectului sau inculpatului ori care presupun prezența acestuia în fața organelor judiciare sau prin acte care vizează, în mod direct, soluționarea raportului juridic penal de conflict. Totodată, potrivit **jurisprudenței Curții Constituționale Federale a Germaniei**, garanțiile constituționale generale rămân totuși aplicabile și trebuie respectate în ceea ce privește termenele de prescripție privind răspunderea penală. Aceasta include, în special, principiul protecției încrederii legitime și cerința generală de claritate juridică și specificitatea care derivă din principiul statului de drept (BVerfGE 50, 42 <47>; BVerfG, Ordonanța celei de a treia Camere a celui de al doilea Senat din 26.11.2003 – 2 BvR 1247/01, 2 BvR 1248/01), precum și principiul proporționalității (BVerfG, Ordonanța celei de a treia Camere a celui de al doilea Senat din 26.11.2003 – 2, BvR 1247, 1248/01). În ceea ce privește jurisprudența instanțelor obișnuite, Curtea Federală de Justiție (Bundesgerichtshof – BGH) a afirmat în jurisprudența sa că dispozițiile de drept penal care reglementează întreruperea termenului de prescripție se interpretează ca excepții atent definite și, prin urmare, nu se pretează la interpretări extinse; așadar, instanțele obișnuite nu pot, pe proprie răspundere, să dezvolte legea prin analogie (cf. Deciziile Curții Federale de Justiție în materie penală, Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen – BGHSt 28, 381 <382>; BGH, Ordonanța din 29.09.2004 – 1 StR 565/03; Ordonanța din 16.06.2008 – 3 StR 545/07; Ordonanța din 10.08.2017 – 2 StR 227/17). În această ordine de idei, Curtea Federală de Justiție a statuat că, în sensul §78c. 1 nr. 4 CP, o ordonanță judecătorească de autorizare a supravegherii telecomunicațiilor nu poate fi asimilată unui mandat de percheziție sau sechestru; având în vedere modul clar de redactare a §78c CP, s-a statuat astfel că numai acesta din urmă are ca efect întreruperea termenului de prescripție (BGH, Ordonanța din 29.09.2004 – 1 StR 565/03). În mod similar, Curtea Federală de Justiție a clarificat de curând că „numirea unui expert de către judecător sau procuror” la §78c. 1 nr. 3 CP se referea numai la actul inițial de numire a expertului relevant și că domeniul de aplicare nu putea fi extins la orice interacțiune dintre autorități și expert în timpul procedurilor pertinente; prin urmare, s-a concluzionat că o nouă întrerupere a termenului de prescripție ar fi posibilă doar dacă același expert a fost numit să depună mărturie cu privire la o chestiune complet diferită sau dacă un alt expert a fost numit să depună mărturie (BGH, Ordonanța din 10.08.2017 – 2 StR 227/17).

34. Având în vedere considerentele mai sus arătate, Curtea constată că soluția legislativă anterioară, prevăzută la art. 123 alin. (1) CP 1969, îndeplinea condițiile de previzibilitate impuse prin dispozițiile constituționale analizate în prezenta cauză, întrucât prevedea întreruperea cursului prescripției răspunderii penale doar prin îndeplinirea unui act care, potrivit legii, trebuia comunicat, în cauza în care persoana vizată avea calitatea de învinuit sau inculpat.

35. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A. și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de C.S. și N.M.S. în dosarul nr. 2.635/111/2014 al Curții de Apel Oradea, Secția penală și pentru cauze cu minori, și constată că soluția legislativă care prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea „oricărui act de procedură în cauză” din cuprinsul dispozițiilor art. 155 alin. (1) CP este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

7. Împăcarea. Inculpat trimis în judecată înaintea datei intrării în vigoare a noului Cod penal și pentru care la acea dată momentul citirii actului de sesizare fusese depășit. Obligatorivitatea aplicării noilor dispoziții

CP, art. 159 alin. (3)

Dispozițiile art. 159 alin. (3) CP sunt constituționale în măsura în care se aplică tuturor inculpaților trimiși în judecată înaintea datei intrării în vigoare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (1 februarie 2014) și pentru care la acea dată momentul citirii actului de sesizare fusese depășit.

Prin urmare, în toate cauzele aflate pe rolul instanțelor de judecată la data intrării în vigoare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, chiar dacă momentul citirii actului de sesizare fusese depășit, poate interveni împăcarea, ca o cauză de înlăturare a răspunderii penale.

C.C.R., dec. nr. 508 din 7 octombrie 2014, M. Of. nr. 843 din 19 noiembrie 2014

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 159 alin. (3) CP, excepție ridicată de procuror în dosarul nr. 12.074/231/2013 al Curții de Apel Galați, Secția penală și pentru cauze cu minori, și care formează obiectul dosarului Curții Constituționale nr. 204D/2014. (...)

3. Cauza fiind în stare de judecată, președintele acordă cuvântul reprezentantului **Ministerului Public**, care arată că în prezenta cauză este criticată lipsa unei norme tranzitorii care să permită incidența împăcării în cauzele aflate în curs de judecată, dar în care s-a depășit momentul citirii actului de sesizare la data intrării în vigoare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal. Se observă tendința de limitare a incidenței acestei instituții în reglementarea actualului cod, împăcarea producând efecte, potrivit art. 159 alin. (3) din cuprinsul acestuia, numai între părți, în măsura în care are loc până la citirea actului de sesizare a instanței, spre deosebire de reglementarea din vechiul Cod penal, care permitea, conform art. 132, în situația împăcării, atât solidaritatea activă, cât și solidaritatea pasivă, iar aceasta putea interveni până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Se arată că, în măsura în care părțile doresc să se împace și ambele coduri prevăd posibilitatea împăcării pentru o anumită infracțiune, legea penală mai favorabilă este Codul penal din 1969, în timp ce, pentru acele infracțiuni pentru care doar Codul penal în vigoare prevede împăcarea ca modalitate de înlăturare a răspunderii penale, actualul Cod constituie legea penală mai favorabilă. Se susține că împăcarea, din punctul de vedere al dreptului penal, este o cauză de înlăturare a răspunderii penale, iar din punct de vedere procesual-penal, reprezintă un impediment în desfășurarea procesului penal. Se arată că, fiind o instituție cu o puternică componentă de drept substanțial, aceasta este supusă principiului aplicării legii penale mai favorabile. Se subliniază faptul că, pentru situații tranzitorii similare, Curtea Constituțională, făcând aplicarea principiului prevăzut la art. 15 alin. (2) din Legea fundamentală, a stabilit că trebuie avut în vedere primul termen de judecată la care procedura este legal îndeplinită. Se conchide că, potrivit acestei jurisprudențe, și în prezenta cauză momentul citirii actului de sesizare va fi considerat primul termen de judecată.

4. Prin încheierea din 6 martie 2014, pronunțată în dosarul nr. 12.074/231/2013, **Curtea de Apel Galați, Secția penală și pentru cauze cu minori, a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 159 alin. (3) CP, excepție ridicată de**

procuror într-o cauză având ca obiect stabilirea vinovăției inculpatului sub aspectul săvârșirii infracțiunii de furt calificat, în cadrul căreia a fost formulată cerere de împăcare a părților, potrivit dispozițiilor textului criticat.

5. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** se susține că prevederile art. 159 alin. (3) CP sunt neconstituționale în condițiile în care acestea înlătură aplicarea legii penale mai favorabile în situațiile tranzitorii în care inculpații au fost trimiși în judecată înaintea datei intrării în vigoare a Codului penal, pentru săvârșirea unor infracțiuni pentru care împăcarea părților nu înlătură răspunderea penală, potrivit dispozițiilor Codului penal din 1969, cauze în care, la data de 1 februarie 2014, se depășise momentul citirii actului de sesizare a instanței.

6. Referitor la pretinsa încălcare prin textul criticat a principiului aplicării legii penale mai favorabile, se face trimitere la considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, prin care s-a constatat că prevederile art. 320¹ CPP 1968 sunt neconstituționale în măsura în care înlătură aplicarea legii penale mai favorabile. Se arată că acestea sunt valabile *mutatis mutandis* în cazul dispozițiilor art. 159 alin. (3) CP, în privința situațiilor tranzitorii. Se observă că legiuitorul nu a prevăzut în mod expres aplicarea legii penale mai favorabile în situația inculpaților trimiși în judecată, înaintea datei intrării în vigoare a Codului penal, pentru infracțiuni pentru care împăcarea părților nu înlătură răspunderea penală, conform dispozițiilor Codului penal din 1969, în cauzele în care citirea actului de sesizare a instanței a avut loc înaintea datei de 1 februarie 2014. Se arată că, pentru respectarea dispozițiilor constituționale invocate, în aceste cauze trebuie să se țină cont de caracterul mai favorabil al dispozițiilor art. 159 alin. (3) CP, în caz contrar textul criticat fiind de natură a încălca prevederile art. 15 alin. (2) din Legea fundamentală.

7. Cu privire la pretinsa încălcare prin prevederile art. 159 alin. (3) CP a dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Constituție, se subliniază faptul că până la data intrării în vigoare a Codului penal, pentru infracțiunile de furt sau furt calificat, împăcarea părților nu înlătură răspunderea penală. Astfel, prevederile art. 159 alin. (3) CP, în lipsa unor dispoziții referitoare la situații tranzitorii, vor fi aplicabile în cauzele penale referitoare la infracțiuni de furt sau furt calificat săvârșite înaintea datei de 1 februarie 2014, nejudecate definitiv până la această dată, în care nu a fost depășit momentul citirii actului de sesizare a instanței până la data anterior arătată, în timp ce în cauze penale din aceeași categorie, în care citirea actului de sesizare a instanței a avut loc până la data intrării în vigoare a Codului penal, nu va putea opera instituția împăcării părților. Se susține, prin urmare, existența unei discriminări între cele două categorii de inculpați, care se află în situații juridice identice, sub aspectul aplicabilității acestei cauze de înlăturare a răspunderii penale. Se arată că diferența de regim juridic supusă analizei nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, întrucât durata fiecărei etape procesuale depinde de factori aleatorii care nu țin de voința părților.

8. **Curtea de Apel Galați, Secția penală și pentru cauze cu minori**, opinează că prevederile art. 159 alin. (3) CP contravin dispozițiilor constituționale ale art. 15 alin. (2) și art. 16 alin. (1), în măsura în care acestea nu se aplică în cauzele penale aflate pe rolul instanțelor la data de 1 februarie 2014, referitoare la infracțiuni pentru care împăcarea părților nu înlătură răspunderea penală, conform Codului penal din 1969, în care citirea actului de sesizare a instanței a avut loc înaintea datei arătate. Se arată că, în lipsa unor dispoziții exprese referitoare la aplicarea textului criticat în situații tranzitorii, se impune aplicarea jurisprudenței în materie a Curții Constituționale și a Curții Europene a Drepturilor Omului. Se susține că împăcarea părților este o instituție juridică mixtă, de drept penal substanțial și procesual, căreia îi sunt aplicabile considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011. Se arată că textul criticat, reglementând o cauză de înlăturare a răspunderii penale, trebuie aplicat tuturor cauzelor penale în curs de soluționare la data intrării sale în vigoare, indiferent de stadiul procesual în care acestea se află, o interpretare contrară fiind de natură a încălca principiul aplicării legii penale mai favorabile și principiul egalității în drepturi. În acest sens, se face trimitere la Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 17 septembrie 2009, pronunțată în cauza *Scoppola c. Italiei*, prin care instanța europeană a stabilit că aplicarea unui tratament diferit unor situații juridice identice trebuie să aibă o justificare obiectivă și rezonabilă. (...)

10. **Avocatul Poporului** susține că prevederile art. 159 alin. (3) CP sunt constituționale în măsura în care nu împiedică aplicarea legii penale mai favorabile faptelor săvârșite anterior datei intrării în vigoare a Codului penal, cauze în care la această dată se depășise momentul procedural al citirii actului de sesizare a instanței. Se face trimitere la Deciziile Curții Constituționale nr. 1.483 din 8 noiembrie 2011 și nr. 1.092 din 18 decembrie 2012, prin care instanța de contencios constituțional a subliniat că o dispoziție penală este neconstituțională în măsura în care nu permite aplicarea legii penale mai favorabile tuturor situațiilor juridice născute sub imperiul legii vechi și care continuă să fie judecate sub legea nouă, până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare și, respectiv, că, potrivit prevederilor art. 15 alin. (2) din Legea fundamentală, ori de câte ori există norme mai favorabile, acestea vor fi aplicabile fie retroactivând, fie ultraactivând. Se arată că în determinarea legii penale mai favorabile trebuie avute în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și cele referitoare la cauzele care înlătură răspunderea penală. Se subliniază faptul că o astfel de cauză este și împăcarea părților, ea având ca efect încetarea dreptului statului de tragere la răspundere penală și, pe cale de consecință, de aplicare a unei pedepse. Se arată că, potrivit art. 5 CP, atunci când, de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei, intervine o lege care prevede o cauză de înlăturare a răspunderii penale, respectiv împăcarea părților, această lege va fi apreciată ca fiind mai favorabilă. (...)

13. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl constituie prevederile art. 159 alin. (3) CP, care au următorul cuprins: „*Împăcarea produce efecte numai cu privire la persoanele între care a intervenit și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței*”.

14. Se susține că textele criticate contravin dispozițiilor constituționale ale art. 15 alin. (2) referitor la neretroactivitatea legii și art. 16 alin. (1) cu privire la egalitatea în drepturi.

15. **Examinând excepția de neconstituționalitate**, Curtea constată că dispozițiile art. 159 alin. (3) CP reglementează împăcarea ca una dintre cauzele care înlătură răspunderea penală. Pentru a determina însă natura juridică a acestei instituții, respectiv dacă aceasta este una de drept penal substanțial sau procedural, Curtea, în conformitate cu cele statuate prin Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 853 din 2 decembrie 2011, va avea în vedere următoarele criterii: obiectul de reglementare al normei, scopul reglementării și rezultatul la care conduce norma. Așadar, așezarea dispozițiilor de drept penal și a celor procesual penale în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie un criteriu pentru stabilirea naturii lor [a se vedea Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011 și Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 17 septembrie 2009, pronunțată în cauza *Scoppola c. Italiei* (nr. 2), parag. 111, 112 și 113]. De asemenea, dacă aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecătii, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea sub incidența principiului aplicării legii penale mai favorabile.

16. Din perspectiva criteriilor anterior enumerate, Curtea reține că dispozițiile art. 159 alin. (3) CP, sub aspectul obiectului, reglementează o cauză de înlăturare a răspunderii penale. Sub aspectul scopului reglementării, acestea atribuie un drept părților procesului penal, nefiind o normă care să reglementeze proceduri. De asemenea, având în vedere criteriul rezultatului produs de norma analizată, acesta constă în înlăturarea răspunderii penale. Rezultă, astfel, că norma criticată este de drept penal substanțial, căzând sub incidența aplicării legii penale mai favorabile.

17. Referitor la acest din urmă principiu, Curtea Constituțională, prin considerentele cu valoare de principiu ale Deciziei nr. 265 din 6 mai 2014, publicată în M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014, a statuat că nu este permisă combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile. În acest sens, este evident că în situația în care judecătorul apreciază că legea penală mai favorabilă este Codul penal din 1969, atunci dispozițiile art. 159 alin. (3) CP nu sunt aplicabile. Abia în situația în care instanța consideră că lege penală mai favorabilă este Codul penal, vor fi aplicate dispozițiile art. 159 alin. (3), condiție *sine qua non* pentru ca prezenta critică de neconstituționalitate să fie analizată.

18. Codul penal în vigoare prevede împăcarea ca modalitate de înlăturare a răspunderii penale, și prin urmare de stingere a acțiunii penale, conform art. 16 alin. (1) lit. g) CPP, și pentru infracțiuni în cazul cărora Codul penal din 1969 nu prevedea dreptul părților de a se împăca (una dintre aceste infracțiuni fiind și furtul calificat, reglementat la art. 209 CP 1969 și la art. 229 CP). Însă, conform dispozițiilor art. 159 alin. (3) CP, pentru ca împăcarea să producă efectele juridice arătate, aceasta **trebuie să intervină până la citirea actului de sesizare a instanței.**

19. Curtea constată că intrarea în vigoare a Codului penal a creat, în raport cu stadiul soluționării cauzelor penale având ca obiect constatarea săvârșirii infracțiunilor analizate, trei situații procesuale diferite. Prima dintre acestea privește situația cauzelor soluționate definitiv până la data intrării în vigoare a Codului penal, cărora prevederile art. 159 alin. (3) din acest cod nu le sunt aplicabile. A doua se referă la situația cauzelor aflate în curs de soluționare la data intrării în vigoare a Codului penal, în cazul cărora la data anterior referită nu a fost depășit momentul citirii actului de sesizare a instanței, cauze în care textul criticat poate fi aplicat. În fine, a treia ipoteză are în vedere situația cauzelor în curs de soluționare la data intrării în vigoare a Codului penal, în care, la data arătată fusese depășit momentul citirii actului de sesizare a instanței.

20. Curtea reține că **doar cu privire la această din urmă situație se pune problema constituționalității aplicării/neaplicării dispozițiilor art. 159 alin. (3) CP în situații tranzitorii.** Legiuitorul nu a reglementat însă *in terminis* procedura ce se impune a fi urmată în cazul împăcării ce intervine în cauzele începute sub imperiul Codului penal din 1969, dar în care momentul citirii actului de sesizare a instanței a fost depășit la data intrării în vigoare a Codului penal. Potrivit dispozițiilor art. 15 alin. (2) din Legea fundamentală, în aceste cauze va fi aplicată legea penală mai favorabilă. Aceasta poate fi, așa cum s-a arătat mai sus, fie Codul penal din 1969, fie Codul penal în vigoare.

21. Din perspectiva aplicării principiului constituțional anterior enunțat, reglementarea de către legiuitor a termenului citirii actului de sesizare a instanței, ca ultim moment în care poate interveni împăcarea, conform dispozițiilor art. 159 alin. (3) CP, este pe deplin justificată prin finalitatea urmărită, constând în limitarea în timp a stării de incertitudine în derularea raporturilor juridice și în restrângerea posibilității de exercitare abuzivă a acestui drept. În acest sens, prin Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, Curtea a reținut că instituirea de către legiuitor a unor termene procesuale asigură ordinea de drept, indispensabilă pentru valorificarea drepturilor proprii, cu respectarea atât a intereselor generale, cât și a drepturilor și intereselor legitime ale celorlalți titulari, cărora statul este ținut, în egală măsură, să le acorde ocrotire. S-a arătat însă, prin aceeași decizie, că legiuitorul trebuie să aibă în vedere și faptul că instituirea unor astfel de exigențe trebuie să aibă un caracter rezonabil, astfel încât aceasta să nu constituie o restrângere excesivă a exercitării vreunui drept, de natură să afecteze însăși existența dreptului în cauză (a se vedea în acest sens și Decizia nr. 766 din 15 iunie 2011, publicată în M. Of. nr. 549 din 3 august 2011).

22. Tot prin Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, Curtea a subliniat faptul că durata procesului și finalizarea acestuia depind adesea de o serie de factori, cum sunt: gradul de operativitate a organelor judiciare; incidente legate de îndeplinirea procedurii de citare; complexitatea cazului și alte împrejurări care pot să întârzie soluționarea cauzei (de exemplu, în situația disjungerii cauzei față de un coautor, acesta, grație întârzierii finalizării fazei de urmărire penală, spre deosebire de celălalt coautor, poate apela la procedura simplificată). S-a reținut, de asemenea, că, în numeroase cazuri, durata proceselor nu depinde numai de atitudinea părților care pot formula sau nu diverse cereri sau se pot afla în situații de natură obiectivă, ci se datorează unor alte circumstanțe, care țin de organizarea justiției și de gradul de încărcare a activității parchetelor și instanțelor.

23. Pe cale de consecință, pentru a răspunde exigențelor principiului constituțional al aplicării legii penale mai favorabile, prevăzut la art. 15 alin. (2) din Constituție, așa cum acesta a fost detaliat în jurisprudența Curții Constituționale, Curtea reține că dispozițiile art. 159 alin. (3) CP **sunt constituționale numai în măsura în care, până la încetarea situațiilor tranzitorii,**